

3. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu
“Giriřimcilik ve Yeni Fikirler”

**KALKINMA PLANLARI ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE’NİN DENİZ TURİZMİ
STRATEJİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ**

26-27 ŐUBAT 2016 – İZMİR
Nur KAN¹ ve Barış KULEYİN²

1. Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Deniz Turizmi Yüksek Lisans Programı, İzmir. nur.kan@denizticaretodasi.org.tr
2. Yrd. Doç. Dr. Kpt., Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, İzmir. baris.kuleyin@deu.edu.tr

ARAŞTIRMANIN SORUSU

Deniz turizmine ait geçmiŐ dönem politikaları ve stratejilerinin kalkınma planları bazında tarihsel gelişimi

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Beş yıllık kalkınma planları **içerik analizi yöntemi** ile incelenmiştir.

Planlarda aranan anahtar sözcükler:

- ❏ *deniz turizmi*
- ❏ *kıyı turizmi*
- ❏ *kruvaziyer*
- ❏ *yat turizmi*
- ❏ *su sporları*

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, **1963-2018 yılları arası** 55 yıllık dönemi kapsayan beş yıllık kalkınma planlarını **deniz turizmi açısından** içerik analizi yöntemiyle ele almak ve **kaydedilen gelişmeleri ortaya koymaktır.**

ÇALIŞMANIN KISITI

İleriki aşamalarda, beş yıllık kalkınma planlarının araştırılmasına ilaveten

- ☞ *Özel İhtisas Raporları*
- ☞ *Ulaştırma Şuraları*
- ☞ *Kültür ve Turizm Bakanlığı Planları*

incelenerek çalışma geliştirilecek, konu daha net tartışılır hale getirilecektir.

KALKINMA PLANI NEDİR?

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasını hızlandırmak için 30.09.1960 tarihinde kurulan **Devlet Planlama Teşkilatı** (DPT) (2011 yılında Kalkınma Bakanlığı olmuştur) **devletin ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarının belirlenmesinde** hükümete danışmanlık yapmakta, belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için **kalkınma planları hazırlamaktadır.**

Kalkınma Planları ile;

- ↳ Uzun vadeli yol haritasının belirlenmesi ,
- ↳ Hedeflerin ülke politikası haline gelmesi gerekmektedir.
- ↳ Planlar sadece kamu için değil toplumun tamamı için
- ↳ Uzun vadeli bir bakış açısıyla
- ↳ Ortak hedefler oluşturmaya hizmet etmektedir.
- ↳ Tüm kesimlerin sahiplenmesiyle, toplumsal potansiyelin genelini harekete geçirerek,
- ↳ Ekonomik ve sosyal gelişim hızlandırılmakta, kapsamlı bir kalkınma süreci yaşanmaktadır.

İNCELENEN KALKINMA PLANLARI

Bu çalışmada toplamda **4.341 sayfadan** oluşan **10 adet Kalkınma Planı** incelenmiştir.

1. 1963 – 1967 yılları Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
2. 1968 – 1972 yılları İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
3. 1973 – 1977 yılları Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı,
4. 1979 – 1983 yılları Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı,
5. 1985 – 1989 yılları Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
6. 1990 – 1994 yılları Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı,
7. 1996 – 2000 yılları Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
8. 2001 – 2005 yılları Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
9. 2007 – 2013 yılları Dokuzuncu Kalkınma Planı,
10. 2014 – 2018 yılları Onuncu Kalkınma Planı incelenmiştir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

- ✎ Türkiye'de “deniz turizmi” kavramından önce “yat turizmi” kavramı ortaya çıkmıŐtır.
  - 04.08.1983'te Yat Turizmi Yönetmeliği,
  - 24.07.2009'da Deniz Turizmi Yönetmeliği
- ✎ Böylelikle kruvaziyer, dalış turizmi, su üstü sporları, eğence amaçlı sportif faaliyetler, günübirlik gezi tekneleri, marinalar, yat iŐletmeleri gibi kavramlarla birlikte deniz turizmi çeŐitliliđimiz mevzuatta yer almaya başlamıŐtır.
- ✎ Bu çeŐitliliđe ilave olarak Orams'ın (1999) ifade ettiği üzere; deniz-kum-güneş (3S-Sun, Sea, Sand) turizmi, balina gözlem turları, fiyord turları, balık avlama turları gibi başlıklar da deniz turizmi çeŐitliliđini oluŐturmaktadır.

DENİZ TURİZMİ ÜRÜNLERİ NELERDİR?

- 3S turizmi (Deniz,kum,güneş)
- Dalış turları
- Kruvaziyer turizmi
- Denizaltı araştırma gezileri
- Spor etkinlikleri / müsabakaları
- Antartika / buzul turları
- Balina / köpek balığı gözlem gezileri
- Balıkçılık turları
- Deniz akvaryumları
- Denizcilik müzeleri
- Marinalar / Yat turizmi

- Rafting, kayaking, sörf, kitesurf vb.
- Deniz turizmi ile ilgili fuar ve sergiler
- Deniz turizmi kapsamında değerlendirilebilecek eğitim turları
- Temalı Parklar
- Aqua parklar ve havuzlar
- Tarihi gemi müzeler
- Deniz ürünleri restoranları /Gastronomi turları
- Mavi Turlar / Guletler
- Günübirlik Tekne Turları

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Tablo 1: Kalkınma Planlarında Deniz Turizmi Stratejileri

Kalkınma Planı	Deniz Turizmi İle İlgili Değerlendirme ve Stratejiler
Birinci Kalkınma Planı (1963 – 1967)	Turizm için küçük iskeleler yapılması
Üçüncü Kalkınma Planı (1973 – 1977)	Yat yanaşma yeri inşaatına önem verilmesi
Beşinci Kalkınma Planı (1985 – 1989)	Türkiye'nin tabii tarihi, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyeli, ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlık tutuma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesi, Devlet tarafından konferans, termal, yat ve kış turizmleri için altyapıyı geliştirmeye ağırlık verilmesi,
Altıncı Kalkınma Planı (1990 – 1994)	Turizm yönünden taşıdıkları önem ve özellikleri belirlenerek liman yapımına uygun kıyı kesimlerini tespit edilmesi, Sektörde kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf ve üçüncü yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları geliştirilmesi

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Tablo 1: Kalkınma Planlarında Deniz Turizmi Stratejileri (*devamı*)

Kalkınma Planı	Deniz Turizmi İle İlgili Değerlendirme ve Stratejiler
Yedinci Kalkınma Planı (1996 – 2000)	Deniz Turizmi Birliği Yasası'nın çıkartılması, Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacı ile golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, karavan, kruvaziyer, kongre ve eğlence turizmini geliştirme faaliyetlerine devam edilmesi
Sekizinci Kalkınma Planı (2001 – 2005)	Deniz Turizmi Kanunu Tasarısı çalışmalarının tamamlanması
Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013)	Turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yayılması kapsamında; termal ve sağlık turizmi, kültür, kongre, dağ ve yayla turizmi, kış turizmi, üçüncü yaş ve gençlik turizmi, yat ve deniz turizmi yatırımlarına öncelik verilmesi
Onuncu Kalkınma Planı (2014 – 2018)	Türkiye'nin mevcut tarih, doğa ve kültür varlığını; sağlık turizmi, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi ve kültür turizmiyle bütünleştirerek sağlık turizmi başta olmak üzere, bu turizm çeşitlerine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi planlanmıştır.

SONUÇLAR

- ⌘ Kalkınma planlarının deniz turizmi açısından gelişimi incelendiğinde planlarda sayısal hedeflere fazla yer verilmediği görülmüştür.
- ⌘ Deniz turizmi kavramı, ilk kez 1996 yılında Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yer almıştır.
- ⌘ Deniz turizmiyle konusunda yasal düzenlemelerin olması gerektiği ile ilgili hedefler Yedinci (1996-2000) ve Sekizinci (2001-2005) Beş Yıllık Kalkınma Planlarında yer almasına rağmen gerçekleşmesi 2009 yılını bulmuş ve Deniz Turizmi Yönetmeliği çıkartılmıştır.
- ⌘ Tablo 1'de de görüldüğü üzere; deniz turizmi, yat turizmi, kruvaziyer turizmi kavramları birbirine benzer cümlelerle, diğer turizm çeşitleriyle beraber anılmış ve sürekli geliştirilmesi planlanarak sayısal hedeflerin yer almadığı bir paragrafta değerlendirilmiştir.

SONUÇLAR

- ⌘ 1963 yılı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında somut bir ifadeyle “*turizm için küçük iskeleler*” yapılması planlanmıştır; lakin aynı planda balıkçı barınaklarına on katı değerinde yatırım yapılması gerektiği rapor edilmiştir. (*Barınak iskeleleri 88 milyon TL, turizm için küçük iskeleler 8 milyon TL*)
- ⌘ Bugün mevcut durumda, gezi tenezzüh tekneleri ve yatlar bağlama yeri sorunu yaşamaktadır.
- ⌘ Hali hazırda balıkçı barınaklarının deniz turizm tesisi olarak değerlendirilememekte ve alt yapı sorunları bulunmaktadır.
- ⌘ Bu bağlamda ilk kalkınma planı hazırlandığında deniz turizminin gelişiminin öngörülemediği söylenebilir.

SONUÇLAR

- ⌘ Bu çalışma sadece Kalkınma Bakanlığı'nın (Devlet Planlama Teşkilatı) Beş Yıllık Kalkınma Planlarını içermekte ve ilerleyen çalışmalar için zemin hazırlamaktadır.
- ⌘ İlerleyen süreçte tabloyu daha net ortaya koymak için, Özel İhtisas Raporları, Eylem Planları ve Ulaştırma Şuraları incelenecektir.
- ⌘ Türkiye'nin deniz turizmi stratejilerinin ortaya koyulması için çeşitli paydaşların raporları/planları ilave edilecek ve çalışma yeniden kurgulanacaktır.

ÖNERİLER

-
- 2023 hatta 2030'un hedeflendiği son konjonktürde, deniz turizmi hedeflerinin Kalkınma Planlarında daha somut verilere dayandırılması gerektiği öngörülmektedir.
  - (2014-2018) Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "*sağlık turizmi*"nin özel başlık altında incelendiği ve ulusal turizm ülküsü perspektifinde değerlendirildiği düşünülürse katma değeri ve talep potansiyeli yüksek deniz turizmi çeşitlerimiz için de aynı çalışmanın yapılması önerilmektedir.
  - Doğal, kültürel güzelliklerin yanında avantajlı coğrafik özelliklerimiz turizm alanında bizi birçok destinasyondan ayıracak değerlere sahip olmamızı sağlamaktadır.
  - Son zamanlarda bölgemizde yaşanan sorunlar turizme negatif etki ederken, bu sektörün her zaman gelişime açık olduğu ve makro çevre etkenlerinin değişken olduğu unutulmamalıdır.
  - Her durum için öngörülerle birlikte yatırımlar planlanmalı ve küreselleşen dünyanın trendleri takip edilebilir olmalıdır.

ÖNERİLER

- ❧ Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hedefleri arasında ülkemizin deniz turizminde hak ettiği payı alması için Deniz Turizmi Eylem Planları oluşturulduğu göz önünde bulundurularak, daha yakın hedeflerin yer aldığı ulusal kalkınma planlarının da bu çerçevede hazırlanmasının katma değeri yüksek bu turizm çeşidi için önemli olacağı değerlendirilmektedir.
- ❧ Toplumun her alanında, ilgili kurum ve kuruluşların hedeflerinde, var olan projelerin hayata geçirilmesinde işbirliği içerisinde olunması önerilmektedir.

TEŞEKKÜRLER

KAYNAKLAR

- Altunışık, R.; Coşkun, R.; Bayraktaroğlu, S.; Yıldırım, E. (2012). "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri". Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Demir, Ş. Ş. (2014). Beş Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 15, ss: (101-119)
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1985). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1990). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1996). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (1996). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2007). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Ankara.
- Gönülaçar, Ş. (2014) Kalkınma Planları ve Eğitim. MEB İç Denetçiliği, https://www.academia.edu/8310870/Kalk%C4%B1nma_Planlar%C4%B1_ve_E%C4%9Fitim, Erişim tarihi: 06.01.2016.
- KB (Kalkınma Bakanlığı). (2013). Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara.
- KB (Kalkınma Bakanlığı). (2015) Tarihçe, 1960 Sonrası Dönemde Planlama, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/60SonrasiDonem.aspx>, Erişim tarihi: 06.01.2015.
- Kutlu, E. (2004). İktisadi Kalkınma ve Büyüme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2013). Türkiye Turizm Stratejisi 2023.
- Orams, M.B. (1999). Marine Tourism: Development, Impacts and Management. London.
- ÖİK (Özel İhtisas Kurulları). (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Özel İhtisas Kurulu Turizm Raporu. Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zet%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/164/oik601.pdf>, Erişim tarihi: 12.01.2016.
- ÖİK (Özel İhtisas Kurulları). (2007). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Özel İhtisas Kurulu Turizm Raporu. Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zet%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/50/oik679.pdf>, Erişim tarihi: 12.01.2016.
- ÖİK (Özel İhtisas Kurulları). (2014). Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Özel İhtisas Kurulu Turizm Raporu. Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/OzellhtisasKomisyonuRaporlari.aspx>, Erişim tarihi: 06.01.2016.